

.РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Шевченка Артема Валерійовича

на тему **«ПРИНЦИПИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНОГО
ЖИТЛОВОГО СЕРЕДОВИЩА»**,

представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»,

галузь знань 19 – «Архітектура та будівництво»

На рецензію представлена дисертація загальним обсягом 189 сторінок, з яких 135 сторінок основного тексту, 22 сторінки ілюстрацій, 5 сторінок таблиць, 18 сторінок списку використаних джерел із 161 найменування та 9 сторінок додатків.

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Масштабна руйнація інфраструктури та мільйонні міграційні процеси вимагають повної зміни підходів до будівництва. Сьогодні відновлення житла не може бути простою копією старих радянських стандартів. Воно має базуватися на принципах гнучкості, де кожна будівля здатна миттєво реагувати на соціальні, безпекові та демографічні виклики, забезпечуючи швидку трансформацію простору під потреби внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та маломобільних груп населення через інструменти універсального дизайну та безбар'єрності. Ця тема набуває особливого значення у контексті сталого розвитку, коли необхідно створювати житлові комплекси, стійкі до кліматичних змін та можливих блекаутів. Це дає можливість не просто відбудувати знищене, а створити якісно нове екологічне, інклюзивне та безпечне житлове середовище, яке відповідатиме потребам не лише сьогодення, а й майбутнім поколінням та стане драйвером економічного розвитку країни. Це не просто відбудова, а трансформація житла на гнучку систему, здатну швидко реагувати на соціальні, економічні, екологічні та демографічні виклики.

Саме у цьому вбачаємо актуальність представленого на рецензію дисертаційного дослідження Шевченка А.В.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Теоретико-методологічна основа дослідження спирається на державні пріоритети, серед яких – Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки та низку положень Плану відновлення України (Ukraine Recovery Plan) у галузі модернізації житла та громадських просторів. Практичні та теоретичні результати роботи отримано в межах наукових досліджень кафедри архітектури будівель та дизайну Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» з удосконалення міського середовища. Окремі розділи роботи розроблені у межах виконання держбюджетної науково-дослідної теми № 105/23 (держ. реєстрація № 0123U102068) «Ресурсоекономні конструкції та планувальні рішення сталезалізобетонних систем для споруд цивільного захисту в нових та реконструйованих будівлях», де автором виконано 3-D моделі житлових багатоповерхових будівель, які були адаптовані до сучасного військового стану шляхом включення в їх об'ємно-планувальну структуру приміщень та споруд цивільного захисту.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження Шевченка А.В. полягає в обґрунтуванні принципів і прийомів формування адаптивного житлового середовища, здатного гнучко трансформуватися відповідно до умов сталого розвитку, сучасних викликів, у тому числі – у процесі повоєнного відновлення України. Вважаємо найбільш вагомими здобутками наступне:

- виявлення, систематизацію та суттєве доповнення прийомів і технічних засобів, які забезпечують адаптацію внутрішнього простору житла (квартир, модульних блоків) та його зовнішнього середовища (прибудинкових територій, комунікаційних вузлів) як єдиної, динамічно стійкої архітектурної системи;
- критичне переосмислення сучасного стану дослідження проблеми адаптивного житлобудування в архітектурній науці, виявлення наявних концептуальних

прогалин щодо проєктування житла в умовах форс-мажорних соціодемографічних та міграційних коливань;

– наукове обґрунтування й деталізацію фундаментальних архітектурних принципів та прийомів формування адаптивного житлового середовища. Останні отримали подальший теоретичний розвиток у контексті їх суміщення з вимогами цивільного захисту та довгострокової екологічної сталості міст.

4. Оцінка змісту дисертації, її структури та обґрунтованість результатів

Дисертація містить вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Структура роботи є логічною та послідовною, чітко спрямованою на вирішення поставлених завдань.

«Вступ» містить всі необхідні елементи: актуальність обраної теми дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами; мету і завдання дисертаційної роботи; об'єкт і предмет дослідження; межі та методи дослідження; наукову новизну роботи, її практичне значення та апробацію результатів дослідження.

Сформульована **мета** даного дослідження чітко пов'язана з поставленими **завданнями** роботи. **Об'єктом** дослідження обрано адаптивне житлове середовище, **предметом** – його принципи та прийоми формування, на належному рівні обґрунтовано **межі дослідження**.

Розділ I дисертації «**Передумови формування адаптивного житлового середовища**» складається з трьох підрозділів і демонструє термінологічний апарат дослідження, стан вивченості адаптивного житла та досвід як теоретичної, так і практичної реалізації ідей з формування адаптивного житлового середовища у закордонній та вітчизняній практиках. Вважаємо ключовим здобутком цього розділу – формулювання нового терміну «адаптивне житлове середовище» як сукупності властивостей просторів житлової забудови (відкритих та закритих), відповідно обладнаних для проживання та побуту людини, які перебувають у безпосередньому прямому і зворотному зв'язках із нею і мають гнучку структуру, здатну до адаптації під впливом цих зв'язків.

Розділ II дисертації «Теоретичні й методологічні основи дослідження адаптивного житлового середовища» має також три підрозділи, присвячені методологічному апарату дослідження, загальній методиці наукової роботи, тлумаченню стратегії адаптивного дизайну та його основним векторам розвитку. Цей розділ насичений науковими методами, застосованими автором у процесі дослідження, алгоритмом їх використання на кожному з п'яти етапів роботи. Важливим досягненням цього розділу також є визначення стратегічних цілей адаптації житлового середовища та ключових взаємопов'язаних компонентів такого середовища – його мешканців, навколишнього середовища та архітектурно-містобудівних об'єктів.

Розділ III дисертації «Адаптивне житлове середовище як об'єкт дослідження», аналогічно попереднім, складається з трьох підрозділів. В них автор всебічно розкриває характеристику адаптивного житлового середовища, зокрема – його архітектурно-просторові, планувальні й конструктивні ознаки, де визначальними аспектами є трансформованість об'єму, модульність, багатофункціональність простору та його стійкість у довгостроковій перспективі. Автором виявлено різновиди об'єкта дослідження на трьох ієрархічних містобудівних рівнях та їх особливості. У розділі особливий наголос зроблено на сучасних засобах і технічних можливостях формування адаптивного житлового середовища, підґрунтям для яких є розвиток технологій, будівельних конструкцій, інноваційних підходів до сучасних життєвих стандартів.

Розділ IV дисертації «Принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища, перспективи його розвитку» також має три підрозділи, в яких представлено основні результати цього дослідження – принципи багатофункціональності, архітектурно-планувальної гнучкості, просторового розвитку, конструктивної доцільності та комфортності, які на думку автора є ключовими у формуванні сучасного адаптивного житлового середовища. Автором подано низку виявлених в ході дослідження прийомів залежно від характеру перетворення житлового середовища – архітектурно-планувальні, конструктивні, об'ємно-просторові та інтерактивні. У доробку цього розділу – авторські рекомендації з проектування адаптивного житлового середовища та прогноз найближчих перспектив його розвитку в Україні та світі, заснований на поточній ситуації у цій сфері та творчій активності професійної спільноти.

Загальні висновки по дисертаційній роботі викладено автором в 11 положеннях. Змістовно вони свідчать про досягнення мети наукового дослідження та виконання автором поставлених завдань. **Ступінь їх достовірності** є належним і достатньо обґрунтованим науково-методологічною базою дослідження, репрезентативністю емпіричних даних та дієвістю виявлених принципів формування адаптивного житлового середовища у практичній сфері.

5. Практичне значення та апробація результатів дослідження

Теоретичний внесок автора полягає у розширенні професійної термінології завдяки науковому обґрунтуванню поняття «адаптивне житлове середовище». Прикладний характер даного дослідження підтверджується його інтеграцією в освітній процес Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» шляхом включення результатів дослідження у профільні дисципліни підготовки архітекторів («Актуальні проблеми дизайну архітектурного середовища», «Архітектурне проєктування. Багатоповерховий житловий будинок»), що засвідчено відповідними актами (с. 181, 182).

Ключові положення роботи повною мірою висвітлено у наукових публікаціях. Науковий доробок автора включає 3 статті у фахових виданнях України, 2 публікації у виданнях, що входять до НМБД Scopus, а також серію матеріалів конференцій. Ступінь достовірності висновків підтверджується їх презентацією на 8 міжнародних науково-практичних заходах та залученням автора до виконання держбюджетної науково-дослідної теми з адаптації житлових будинків до умов сучасного військового стану шляхом включення в їх об'ємно-планувальну структуру приміщень та споруд цивільного захисту (с. 183).

6. Мова, стиль та оформлення роботи. Академічна доброчесність

Дисертаційне дослідження написане державною мовою, вирізняється послідовністю викладу та чіткістю формулювань. Архітектура дисертації та її технічне виконання чітко відповідають чинним вимогам ДСТУ та нормативно-правовим актам Міністерства освіти і науки України. Особливу увагу автором приділено дотриманню стандартів академічної доброчесності: дослідження є оригінальним і самостійним. Усі використані результати, ідеї та розробки колег-науковців ретельно верифіковані й належним чином атрибутовані через відповідні посилання на оригінальні публікації.

7. Дискусійні питання та зауваження

1. Автором вперше використано новий термін «адаптивне житлове середовище» (с. 30) та інші вживані вже поняття, як то «житлове середовище», «адаптивність», «мобільність», «трансформованість», «гнучка архітектура», «адаптивна архітектура» тощо (с. 30), які варто було би виокремити у Термінологічний словник.
2. У розділі III роботи (с. 100-128) значну увагу приділено архітектурно-просторовій, планувальній та конструктивній ознакам адаптивного житлового середовища, тоді як питання економічної доцільності та інвестиційної привабливості запропонованих рішень розкриті обмежено, особливо з огляду на засоби та технічні можливості формування такого середовища. Це викликає дискусію щодо можливості їх активного впровадження в умовах сучасного ринку нерухомості та девелоперської практики.
3. До всебічної характеристики об'єкта дослідження, представленої у цьому ж розділі III, не зайвим було би додати й ілюстративний матеріал, який значно доповнив би текстову інформацію розпланувальними схемами, просторовими моделями, конструктивними деталями, тощо, на кшталт як це зроблено автором на рис. 1.7 (с. 44).
4. Рукопис дисертації містить поодинокі граматичні та редакційні помилки, які не впливають на загальний науковий рівень дослідження.

Зазначені зауваження не зменшують наукову цінність дисертаційної роботи Шевченка А.В.

9. Висновок про дисертаційну роботу

Узагальнюючи результати розгляду дисертаційної роботи **Шевченка Артема Валерійовича** за темою «**Принципи та прийоми формування адаптивного житлового середовища**», варто зазначити, що вона є самостійною, завершеною науковою працею, результати якої є важливими для галузі архітектури у процесах формування та/або удосконалення архітектурно-просторової організації житлових територій на засадах сталого розвитку. Дисертація відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки

здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у заклад вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 зі змінами, внесеними згідно з Постанови КМ № 283 від 03.04.2019 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 12 січня 2022 р. № 44, із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України 19 травня 2023 р. № 502, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», а її автор – Шевченко Артем Валерійович – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент:

Кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри архітектури

будівель та дизайну

Національного університету

«Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

Андрій ДМИТРЕНКО